

УДК 811.111'373.21:712

СЕМАНТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ

Кузнєцова І.В.

У статті розглянуто семантичні особливості англійських термінів ландшафтного дизайну. Проаналізовано загальномовні семантичні процеси: синонімія та антонімія. Досліджено особливості термінів-запозичень, наявних у складі даної сучасної термінологічної системи. Виявлено дублетну синонімію англійських термінів.

Ключові слова: терміни-синоніми, терміни-дублети, термінологія ландшафтного дизайну, терміни-антоніми.

В статье рассмотрены семантические особенности английских терминов ландшафтного дизайна. Проанализированы общезыковые семантические процессы: синонимия и антонимия. Исследованы особенности терминов-заимствований в данной английской терминологической сфере. Выявлена дублетная синонимия английских терминов.

Ключевые слова: термины-синонимы, термины-дублеты, терминология ландшафтного дизайна, термины-антонимы.

In this article it is considered semantic features of English terms in landscape design terminology. It is analysed lexical-semantic processes of synonymy, antonymy in landscape design terminology. The peculiarities of loan terms are investigated. The duplicate synonymy of English terms in landscape design terminology is studied.

Key words: terms-synonyms, duplicate terms, landscape design terminology, terms-antonyms.

Проблема вивчення галузевих терміносистем не є новою у вітчизняному мовознавстві і привертає увагу все більшої кількості дослідників. Між тим, лише окремі питання, пов'язані з термінологією дизайну, були предметом аналізу в українському термінознавстві (О.В. Гурко

(терміни графічного дизайну), О.Є. Гридчук (терміни художньої різьби по дереву), Ю.Й. Рисіч (терміни художнього розпису) та в англійському Б. Дж. Блейк, Р.Д. Браун (терміни ландшафтного дизайну). Поширеність ландшафтного дизайну і різноманітність його видів робить дизайн важливим джерелом дослідження з точки зору історії і культури, а термінологія ландшафтного дизайну становить інтерес для лінгвістичного дослідження. Тому **мета статті** – вивчення семантичних особливостей англійських термінів ландшафтного дизайну.

Сучасна англійська термінологія ландшафтного дизайну пройшла досить тривалий і складний шлях розвитку: від запозичення загальноновживаних слів, спеціалізації значень цих лексем, запозичень з латинської, грецької, західноєвропейських та інших мов – до формування системи власних термінів з використанням національних та інтернаціональних елементів, різних видів афіксального словотворення тощо. Серед термінів-запозичень, наявних у складі сучасної термінологічної системи сфери «Ландшафтний дизайн», відзначаються входження з багатьох іноземних мов, у тому числі: а) латинської (*desiccation* – *десикація* від лат. *dēsiccāre* «висушувати» – «підсушування рослин для прискорення дозрівання і полегшення збирання врожаю»); б) німецької (*bactericide* – *бактерициди* від нім. *Bakterizid* – «речовини, що мають здатність вбивати бактерії»); в) французької (*sideration* – *сидерація* від франц. сидерації < лат. *sīdere* «осідати, залишатися лежати»); г) іспанської (*silo* – *силос* від ісп. *silos* «ями, підвали для зберігання зерна»); д) італійської (*tomato* – *помідор* від іт. *Pomodoro* «яблуко із золота», «золоте яблуко»); е) голландської (*celery* – *селера* від гол. *selderij* < лат. *selīnum* < грец. *selinon*); є) польської (*fruit* – *фрукт* від польськ. *frukt* < лат. *frūctus* «плід»); ж) перської (*brinjal* – *баклажан* від перс. *bādinjān*; і т. ін. Як показує аналіз, серед запозичених термінів ландшафтного дизайну превалюють лексичні одиниці, що ввійшли в англійську мову в різні періоди її розвитку з латинської, німецької та французької мов.

Як відомо, термінологія та термінологія ландшафтного дизайну зокрема, – це частина словникового складу літературної мови, і всі ті семантичні процеси, що відбуваються в літературній мові, стосуються також і термінології, що виявляється у функціонуванні термінологічних одиниць за загальномовними законами. Терміни не є ізольованими одиницями загальнозовживаної мови, які мають лише їм притаманні властивості, а становлять повноцінну частину загального складу мови. Тому можна говорити про переважний характер властивості терміна порівняно із загальнозовживаним словом, а не про повну відсутність тієї чи іншої особливості [1, с. 13]. Оскільки терміни перебувають у певних відношеннях між собою і зі словами загальнолітературної мови, проблемним залишається питання про можливість чи неможливість у термінології загальномовних семантичних процесів, зокрема синонімії та антонімії. З одного боку, синонімія в термінології трактується як негативне явище, теоретично вона неможлива, проте мовна практика свідчить про те, що вона є. На відміну від загальнолітературної мови, у терміносистемах реалізується переважно тільки різновид синонімії повного і часткового характеру. Терміни, які виражають певне поняття, як правило, не характеризують його з різних боків, а є дублетними найменуваннями, що ввійшли в термінологічну систему внаслідок різних мовних контактів і різноспрямованих тенденцій у процесі її формування [2, с. 90].

Синоніми в термінології ландшафтного дизайну – це терміни, що стосуються того самого денотата, але можуть мати відмінності в поняттєвому плані, розрізняються за будовою (прості слова, композити, словосполучення), походженням (власне англійські та іншомовні), ступенем сучасності та особливостями використання. На думку деяких дослідників, синонімія в термінології “відіграє не лише деструктивну, а й конструктивну роль” [3, с. 240]. Загальновизнано, що синонімія більшою мірою властива так званім “нестрогим” терміносистемам (якою є також терміносистема ландшафтного дизайну), ніж точним і природничим терміногрупам. Оскільки термінологічні

системи характеризуються динамічністю, відкритістю, природно-штучним характером утворення, то, очевидно, синонімію в них слід вважати явищем закономірним [4, с. 208].

Причини появи синонімів різноманітні: ранній етап формування поняття, численність підходів до поняття в різний час і в різних ситуаціях, різна лексична умотивованість, паралельне існування англійських та запозичених термінів тощо. В англійській термінології ландшафтного дизайну синонімія є досить поширеним лексико-семантичним явищем. Під час аналізу термінів ландшафтного дизайну виділено такі види термінологічної синонімії: а) Терміни-дублети, які з'явилися внаслідок паралельного вживання термінологічних одиниць власне англійського та іншомовного походження: *porch— terrace (фр. terrasse – площадка) – тераса: A wide terrace led from the house to the garden; before the terrace flaunted a long flower-bed, covered with roses; at each end of the flower-bed grew two acacias, which had been trained to grow into the shape of a screw by its late owner. – Велика тераса вела з дому в сад, перед терасою красувалася довгаста клумба, покрита трояндами; на кожному кінці клумби росли дві акації, ще в молодості переплетені у вигляді гвинта покійним господарем; 2. використання автохтонних дублетних пар: greenhouse – glasshouse – hot hose – теплиця: The glasshouse is an example of early use of industrial materials such as glass and steel in home design.– Теплиця є прикладом раннього використання промислових матеріалів, таких як скло і сталь у домашньому дизайні. б) Терміни – синтаксичні синоніми, що виникли внаслідок зміни морфолого-синтаксичних відношень між компонентами. Серед них спостерігаємо: 1. паралельне використання однослівного терміна і словосполучення: *rockwork – alpine garden – альпійська гірка: Rockwork is design and themed construction using real and artificial rock or rocks. – Альпійська гірка – це дизайн та тематичне будівництво з використанням реальних і штучних каменів або скель; 2. паралельне вживання термінів-словосполучень: vertical garden – wall gardening – вертикальне озеленення: Wall gardening is a fun, creative way to**

grow plants in urban spaces! – Вертикальне озеленення – це веселий, творчий шлях, щоб вирощувати рослини в міських просторах! 2. в) синонімами є також терміни ландшафтного дизайну, які утворилися внаслідок різних словотвірних процесів: *hybridization – hybrid – гібридизація – гібрид: A choice of the most favourable hybridization temperature is made to take account of convenience of the practical use of a system. – Вибір оптимальної температури гібридизації проводять з урахуванням зручності практичного застосування системи.* До термінів-синонімів належать різноструктурні слова і словосполучення, питомі й запозичені, що різняться одним компонентом. У термінології ландшафтного дизайну прикладом такої синонімії є терміни: *urban landscape – city landscape – урбаністичний краєвид – міський краєвид: Urban Landscape is a landscape contracting firm helping homeowners to redefine the meaning of outdoor living. – Міський краєвид є краєвид, збудований фірмою, яка допомагає домовласникам переглянути сенс життя на відкритому повітрі.*

Антонімія як одна з найважливіших системоутворювальних категорій лексики є відображенням відношень протилежності, контрастності понять, якими оперує наука, і, на думку деяких дослідників, “в термінології репрезентована чи не ширше, ніж у загальнолітературній мові” [4, с. 12]. Антонімічне значення дозволяє виявити елемент порівняння чи співвідношення, а на основі цього з’ясувати всі ознаки й властивості певного поняття. Антонімічні пари слів зіставляються за найбільш загальною і суттєвою для їх семантики ознакою, при цьому антоніми, характеризуючи явища одного плану, перебувають на крайніх позиціях відповідної лексичної парадигматики [5, с. 131]. В основу виділення термінів-антонімів у термінології ландшафтного дизайну покладена ознака семантичної поляризації, яка діє в межах спільного семантичного поля [6, с. 64]. Терміни-антоніми утворюють елементарні мікрополя, у межах яких реалізуються відношення протилежності. Частиномовне вираження антонімії в термінології ландшафтного дизайну представлене іменниками: *asymmetry –*

symmetry – асиметрія (поєднання і розподіл об'ємно-просторових елементів, при якому відсутні осі симетрії), широко застосовуваний прийом паркової композиції) – симетрія; прикметниками: *vertical garden* – *horizontal garden* – вертикальне озеленення – горизонтальне озеленення; дієсловами: *construct* – *destroy* – створювати – руйнувати. У термінології ландшафтного дизайну антонімія представлена у двох типах: лексичному (різнокоренева) та словотвірному (спільнокоренева). У різнокоренових антонімах їх диференційна семантична ознака (протилежність) реалізується шляхом семантичного протиставлення коренів. Серед лексичних антонімів можна виділити пари, утворені на основі загальноновживаних слів (тобто мотивовані загальнолексичними антонімами): *drainage* – *bogginess* – осушення – заболочення.

Як показав досліджуваний матеріал, явище лексичної антонімії є менш продуктивним у термінології ландшафтного дизайну. Значно ширше в ній функціонують словотвірні антоніми. Серед спільнокоренових антонімічних пар переважають ті, що антонімізувалися за допомогою префіксів протилежного чи заперечувального значення. У цій функції використовуються префікси. Нами з'ясовано, що найпродуктивнішим способом вираження протилежного поняття в терміносистемі ландшафтного дизайну є приєднання до терміна стверджувальної семантики заперечної частки *non*, яка фактично виступає у префіксальній функції. Префікс *non* виражає значення “заперечення” або “відсутності тієї чи іншої ознаки”, внаслідок чого в антонімічній парі виникає відношення повної протилежності, наприклад: *nonplant plots* – *plant plots* – території, що не озеленяються – території, що озеленяються. У спільнокоренових антонімах протилежність реалізується безпрефіксальними і префіксальними словами. Це терміни-антоніми, які передають “якість”, “стан”, “особливість” чи “властивість чогось”. За допомогою додавання префікса виражена антонімія в термінах: *cultivation*– *recultivation* (система заходів зі озеленення (або лісонасадження) безплідних ґрунтів) культивуація – рекультивуація тощо.

Протиставлення за допомогою різних префіксів виражене в термінах: *regeneration – degeneration – регенерація – дегенерація* тощо.

Отже, лексико-семантичні відношення синонімії та антонімії в терміносистемі ландшафтного дизайну мають свої особливості, які полягають у тому, що в даній терміносистемі переважає дублетна синонімія. Термінологічна синонімія зумовлена мовними і позамовними чинниками. Наявність синонімії у термінології ландшафтного дизайну засвідчує потребу в її подальшому унормуванні. В антонімії, на відміну від загальнолітературної мови, широко використовуються словотворчі засоби.

Література

1. Алексеева Л.М. Проблемы термина и терминообразования: учебное пособие по спецкурсу / Л.М. Алексеева. – Пермь: Перм. ун-т, 1998. – 281 с. – (Языкознание. Терминоведение).
2. Власов В.Г. Теоретико-методологические концепции искусства и терминология дизайна : дис. ... док. филол. наук : спец-ть 17.00.06 «Техническая эстетика и дизайн» / Виктор Георгиевич Власов. – Санкт-Петербург, 2009. – 344 с.
3. Казанюк О. Термінотворення у садово-парковому дизайні / О. Казанюк // Вісник Сумського державного університету. Серія «Філологія». – Суми, 2008. - № 23. – С. 239-241.
4. Лотте Д.С. Образование системы научно-технических терминов // Основы построения научно-технической терминологии./ Д. С. Лотте. – М. : Высшая школа, 1961. – 219 с.
5. Самойлович Б.П. Ландшафтная архитектура: язык и перевод / Б. П.Самойлович. – М. : Ринг, 2011. – 232 с.
6. Скорикова И.С. Структурно-семантические особенности подязыка ландшафтного дизайна как элемент содержания обучения магистров / И. С. Скорикова // Вестник ВолГУ. Серия 9. Вып.9, 2011. – С. 63-66.

Kuznetsova Irina. Semantic transformation of English term in landscape design terminology.